

4. Савченко О. Я. Дидактика початкової школи: Підручник для студентів педагогічних факультетів / О. Я. Савченко. – К. : Абрис, 1997. – С. 39–42.
5. Щербань П. М. Активні методи підготовки майбутніх учителів / П. М. Щербань. – К. : Знання, 1988. – 48 с.

УДК 069: 373.5: 378.4

Бражниченко С. О.,
науковий співробітник Лебединського
районного краєзнавчого музею
Снагощенко В. В.,
кандидат педагогічних наук, доцент
Сумського державного педагогічного
університету імені А. С. Макаренка

ВЗАЄМОДІЯ ОСВІТНІХ ЗАКЛАДІВ ЛЕБЕДИНЩИНИ ТА ЛЕБЕДИНСЬКОГО РАЙОННОГО КРАЄЗНАВЧОГО МУЗЕЮ

У статті розповідається про основні напрями освітньої діяльності Лебединського районного краєзнавчого музею з освітніми закладами Лебединщини, розглядаються зміст, форми й методи музейно-педагогічної взаємодії зі школярами в просторі музею.

Ключові слова: школа, освіта, музей, педагогічна взаємодія, музейний урок.

Бражниченко С. А., Снагощенко В. В. Взаимодействие образовательных учреждений Лебединщины и Лебединского районного краеведческого музея. В статье рассматриваются основные направления образовательной деятельности Лебединского районного краеведческого музея с образовательными учреждениями Лебединщины, анализируется содержание, формы и методы музейно-педагогического взаимодействия со школьниками в музейном пространстве.

Ключевые слова: школа, образование, музей, педагогическое взаимодействие, музейный урок.

Braznichenko S. A., Snahoschenko V. V. Interaction between educational institutions and Lebedynschyny Lebedinsky District Local History Museum. The article describes the main directions of educational activities Lebedinsky District Local History Museum with educational institutions Lebedynschyny considered content, forms and methods of museum and educational interaction with students in the space museum.

Key words: school, education, museum, educational interaction, museum lesson.

Національною доктриною освіти, Державним стандартом базової і повної середньої освіти передбачено значно поглибити і розширити виховання молоді засобами історико-культурної спадщини, що вимагає активізувати діяльність педагогічних та учнівських колективів, установ освіти щодо оновлення змісту, форм і методів вивчення історії рідного краю, з відродженням в учнівському середовищі традицій, звичаїв, народних обрядів, етнографічних особливостей, що стануть основними підвалинами відродження національної культури. Завдяки вивченню, використанню місцевого історичного матеріалу учні мають змогу вийти за межі підручників, відчути історичні події, осмислити історичні процеси, «доторкнутися» до історії.

Музей є потужним інструментом для розширення культурного й освітнього простору через кращі зразки матеріальної та духовної культури, а культура розуміється як соціальне явище, що виходить за межі традиційних аспектів освіти та навчання. Посилення ролі неформальної освіти та значення музеїв сприяють нормалізації людських стосунків, розробці спільних норм і цінностей, принципів поведінки, які є вагомим внеском у розвиток людства [1, с. 412].

Питання про взаємодію між музеями та закладами освіти завжди були в центрі жвавих дискусій. Традиційно таку взаємодію розуміють як організацію музейних дитячих заходів, спрямованих на вивчення нових і цікавих фактів або розширення меж шкільного матеріалу. Пошук нових можливостей взаємодії між музеями та школою призвів до розуміння того, що музей повинен бути місцем добровільного відвідування з максимальним урахуванням найрізноманітніших інтересів аудиторії, а екскурсивод має поставати організатором і посередником. Дослідження проблеми педагогічної взаємодії освітніх закладів з музеєм знаходимо в наукових розвідках вітчизняних (Г. Бучківська, Л. Гайда, Л. Данилова, Л. Кушнір, І. Ласкій, І. Медведєва, Ю. Омельченко, Ю. Павленко, Н. Пусепліна, І. Самсакова, В. Тригубенко та ін.) й іноземних учених (М. Бурликіна, Й. Бенеш (J. Beneš), А. Грегорова (A. Gregorova), К. Патцвал (K. Patzwall), С. Сотникова, Б. Столяров, О. Субботіна, С. Троянська, Л. Шляхтіна, К. Шрайнер (K. Schreiner), М. Юхневич та ін.), які акцентували увагу на різних аспектах співпраці школи, музею та вищих навчальних закладів.

Метою нашого дослідження є аналіз основних напрямів освітньої діяльності Лебединського районного краєзнавчого музею з освітніми закладами Лебединщини, визначаються сучасні форми і методи музейно-педагогічної взаємодії зі школярами в музейно-освітньому просторі.

Музей – це унікальний, насичений високою силою інформаційної і емоційної взаємодії простір, побудований на принципах діалогу розділених у часі і просторі культур. Завдяки своїм сутнісним рисам він має виняткові можливості впливу на особистість, формування її світогляду та духовності. Тут зберігаються перлини природи, історії, культури. Сьогодні вітчизняні музеї стають важливими науково-пізнавальними, інформаційно-освітніми, виховними центрами.

Співробітництво музею і школи є взаємовигідним і корисним у сфері навчання і виховання підростаючого покоління. Залучення дитини до культурно-історичної спадщини засобами музейної експозиції сприяє вихованню творчої і соціально розвиненої особистості, яка бережливо ставиться до минулого свого краю, багатств природи і суспільства, і на цій основі формується людина з гуманістичною системою цінностей, з цілісним поглядом на оточуючий світ і усвідомленням свого місця в ньому. Саме таку можливість надає тісна співпраця освітніх закладів Лебединщини з краєзнавчим музеєм.

Лебединський районний краєзнавчий музей розташований в історичній будівлі, що є і пам'яткою архітектури XIX століття, яка побудована у 1820 р. Спочатку це був сторожовий пост на околиці міста Лебедина, в якому знаходилися жандарми, городничі, урядники, а з 1865 р. – будинок для приїжджених. Згодом у ньому облаштовується гуртожиток чоловічої гімназії, потім музичний корпус педагогічного училища тощо. У 1996 р. на базі громадського музею історії Лебединщини було створено музей як філію Сумського державного краєзнавчого музею. З 1997 р. Лебединський районний краєзнавчий музей працює як самостійний заклад, підпорядкований відділу культури і туризму районної державної адміністрації. Створені експозиції розповідають про заселення краю, значні історичні події, економічний і промисловий розвиток, починаючи від епохи пізнього палеоліту (Новотроїцьке городище) і до наших днів. На чільному місці розташовані матеріали про перебування Т. Г. Шевченка на Лебединщині. Наш край поет відвідав у 1859 р., ще й пісню склав «Ой, по горі ромен цвіте». Музейна бібліотека на сьогодні налічує близько двохсот примірників шевченкіани.

У музеї зібрані цікаві матеріали про Лебединщину в роки Другої світової війни. Тут знаходяться фотокартки та документи про партизанський рух у краї, учасників бойових дій, лебединців – учасників штурму Берліна, про 15 земляків – Героїв Радянського Союзу на чолі з двічі Героєм Радянського Союзу, маршалом бронетанкових військ П. С. Рибалком, про події сучасної війни на сході України.

У залі «Музична спадщина Лебединщини» знаходяться матеріали, які розповідають про перебування у 1893 р. у місті композитора С. В. Рахманінова, про всесвітньовідомого оперного співака І. Н. Стешенка. Більшу частину залу займає експозиція про життєвий і творчий шлях славетного українського співака Б. Р. Гмирю.

У залі «Видатні люди Лебединщини» розміщено галерею славних трударів – Героїв Соціалістичної праці, в центрі уваги – жінка-легенда, Двічі Герої Соціалістичної праці М. Х. Савченко.

Саме матеріали цих експозицій і речі з фондосховища музею широко використовуються під час спілкування з учнями шкіл міста та району, студентами. Співпраця зі школою має в роботі музею особливе значення. Вона охоплює, з одного боку, вчителів, студентів, зокрема студентів педагогічного училища, які проходять практику в школі, з іншого, – учнів. Залучення елементів музейної педагогіки до навчально-виховного процесу є надзвичайно актуальним, оскільки практичне застосування новітніх методів і форм роботи у форматі «школа-музей» дає відчутні результати в процесі формування знань у дитини, у її патріотичному та естетичному вихованні. Музей і школа в своїй діяльності традиційно мають багато спільного: вони прагнуть виховувати почуття патріотизму, свідоме ставлення до надбань світової та вітчизняної науки і культури; розвивати критичне мислення, творчі здібності та певні практичні навички, стимулювати творчу активність особистості тощо.

На сучасному етапі музей значно урізноманітнив форми своєї роботи. Це уроки, лекції, бесіди, засідання «круглих столів», екскурсії по місту та району, надання матеріалів і консультацій під час написання учнями й студентами рефератів, курсових робіт тощо. Навчаючись у школі, учні привчаються використовувати музейні експозиції для досліджень краєзнавчого характеру. Студенти педагогічного училища глибше пізнають історію свого краю, на матеріалах музею готують різноманітні доповіді, пишуть есе, беруть участь у краєзнавчих проектах. Вступивши до вишів, вони продовжують розпочаті дослідження, які згодом стають темами їх бакалаврських, дипломних і магістерських робіт. Наприклад, студенти Сумського педагогічного університету імені А. С. Макаренка Л. Абрамова, С. Бражниченко, Л. Мікулинцева, О. Нестеренко, Н. Панченко, В. Піскова та ін. свої наукові досягнення представляли на студентських регіональних, всеукраїнських і міжнародних конференціях. Тематика їх досліджень була різноманітною, зокрема, «Етносоціальний та етнокультурний розвиток Лебединщини у XVIII–XIX ст.», «Соціально-економічний розвиток Лебединщини у XIX – на початку XX ст.», «Особливості перебігу виборчої кампанії до I Державної Думи в Лебединському повіті (1905–1906 рр.)», «Лебединщина в роки Другої світової війни», «З історії жіночої освіти на Лебединщині», «Історія церковних споруд міста Лебедина» та ін.

Традиційним стало запровадження нестандартних методів роботи з учнями, зокрема, проведення різноманітних читань, фотоконкурсів, конкурсів малюнків на відповідну тематику – роботи переможців цих конкурсів експонуються в музеї та висвітлюються на шпальтах місцевих газет.

Одним з основних методів співпраці музею зі школою виступають музейні уроки. Урок у музеї (експозиція або у фондах) організовується з метою набуття учнями знань з певної навчальної програми або ж з метою закріплення і поглиблення знань, отриманих на уроці в школі. При цьому музейний предмет виступає не як ілюстрація до набутих знань, а як безпосередньо джерело знань. Ефективність проведення уроку в музеї визначається специфічною для музею предметною інтерпретацією суспільних явищ і процесів, яка сприяє формуванню в учнів нових уявлень і понять, а також систематизації і розширення набутих раніше знань [3].

На базі музею працює гурток «Юний краєзнавець», де юні науковці займаються дослідженням історії рідного краю. Для того, щоб ця робота була плідною, необхідно встановити тісний зв'язок із вчителями, а через них і з учнями. Цей зв'язок здійснюється шляхом виступів музейних працівників на різноманітних педагогічних і методичних радах педагогів.

Розроблено низку тематичних екскурсій з поглибленим розкриттям тематики, які проводяться як в музеї, так і на базі шкіл та організацій, на території міста. У музеї розроблено чотири туристичні маршрути, які широко використовуються в роботі. Уже звичною стала тісна співпраця між музеєм і районним будинком дитячої та юнацької творчості: протягом року експонуються роботи вихованців.

Відвідувачі музею – не лише пасивні споглядачі. Завдяки новим інтерактивним формам роботи, які впроваджують музейні працівники, вони мають можливість віртуально подорожувати у часі та просторі: переходячи з одного музейного залу до іншого, гортати сторінки історії, беручи участь у музейних заходах, занурюватись у коловерт ярких подій, які вирували сотні років тому. На сьогоднішній день важливим є збагачення сучасних школярів кращими здобутками етнопедagogіки шляхом проведення мистецьких, музичних, екологічних, освітніх, виставкових та інших культурно-просвітницьких заходів задля впровадження необхідного етнічного складника в систему освіти і виховання української молоді [2, с. 44].

Музей гостинно відчиняє двері для дорослих і дітей, захоплюючи перших цінністю музейних раритетів, других – чарівністю і таємничістю світу старовини.

Важливою ланкою діяльності сучасних музеїв є професійна орієнтація молоді, зокрема на вчительську професію, що відображають педагогічні експозиції краєзнавчих музеїв. Їх завдання полягає, насамперед, у поглибленні і конкретизації системи знань молоді про кращі педагогічні традиції регіону, формуванні навичок самостійної роботи педагогічно-краєзнавчого характеру, спрямуванні молоді на професійне самовизначення в нових економічних умовах.

Музеї зберігають і передають наступним поколінням досвід видатних майстрів педагогічної праці. Освітньо-виховний вплив музею значною мірою базується на використанні особливостей експозиції – можливостей викликати у відвідувача чуттєві враження, наочно-образне мислення і на цій основі створювати умови для пізнавального процесу, передачі знань, виховання молоді, професійного становлення й удосконалення. Специфіка пізнавального процесу в музеї виявляється у тому, що вже відомі події і явища підкріплюються задокументованими музейними предметами. Наочність не тільки стимулює спостережливість, а й сприяє формуванню навичок предметного сприймання. Основні завдання, які вирішують музеї у професійно-орієнтаційній роботі, – ознайомлення з передовими технологіями, видатними досягненнями в освітній, науковій та інших сферах діяльності, виховання у юнацтва поваги до праці та свідомого вибору професії.

Навчальний потенціал музеїв сприяє формуванню фахівця і має розумно використовуватись як один зі складників культурологічного базису, основними компонентами якого є: послідовно-предметне освоєння і вдосконалення професії. У зв'язку з цим збільшується інтерес і прагнення ширше використовувати музейні колекції як педагогічні засоби [4; 5, с. 58].

Відвідування музею – це не лише екскурс в історію, але й наше сьогодення, наші спільні успіхи і досягнення. Як відомо, високі поняття «Батьківщина», «національна гідність» починаються саме зі знання рідного краю, історії села чи міста, вулиці, домівки, де людина народилась і виросла, де пройшло її дитинство. Розуміння суспільства і перспектив його розвитку людина черпає, перш за все, з історії рідного краю. Знання своєї малої батьківщини, любов до неї формують високі громадські почуття. Знання історії свого краю є безцінною скарбницею збереження історичного досвіду багатьох поколінь, усього того найкращого, що витримало випробування часом у сфері матеріальної і духовної культури. Ця скарбниця є тим своєрідним містком, який пов'язує покоління минулі з поколіннями сучасними і прийдешніми. Тому завдання учителів і музейних працівників – ретельно вивчати з учнями та студентами й оберігати цей зв'язок між поколіннями, не втратити, не розгубити, не знецінити найкраще, що створено талантом і розумом наших земляків.

Проведене дослідження не вичерпує всіх аспектів цієї багатогранної проблеми. Перспективними напрямками подальших наукових розвідок, на наш погляд, може стати пошук інших форм і методів діяльності краєзнавчого музею, дослідження застосування музейної дидактики до різних категорій відвідувачів музею.

ЛІТЕРАТУРА

1. Вайдакер Ф. Загальна музеологія: посібник / Ф. Вайдакер; перекл. з нім. В. Лозинський [та ін.]. – Львів, 2005. – 632 с.
2. Бучківська Г. В. Етнопедagogічний потенціал музею народного мистецтва у художньо-трудої підготовці вчителя початкових класів / Г. В. Бучківська // Зб. наук. пр. Кам'янець-Поділ. нац. ун-ту. Сер. Педагогічна. – Кам'янець-Подільський, 2008. – Вип. XV. – С. 42–45.
3. Кушнір Л. І. Державний музей і школа – шляхи інтеграції / Л. І. Кушнір [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://artmuzeum.kr.ua/pro-muzej/konferenc>
4. Снагощенко В. В. Роль педагогічно-краєзнавчого музею ВНЗ в орієнтації молоді на оволодіння професією вчителя / В. В. Снагощенко // Зб. наук. праць СумДПУ ім. А. С. Макаренка. – Суми, 2003, – С. 279–287.
5. Снагощенко В. В. Громадянська освіта. Навчальний посібник / В. В. Снагощенко. – Суми : Нота bene, 2013. – 148 с.